

**МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ ИНГУШЕТИЯ
ГБОУ " СОШ №5 г. Сунжа "**

УТВЕРЖДЕНО

Директор ГБОУ «СОШ №5 г. Сунжа»

_____ Евкурова З.И.

Приказ №122 от «28» августа 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
по ингушской литературе в 10 кл.

Составитель: Булгучева Д.М.

Г1алг1ай литература программах лаьца

Кхетадайтара каьхат.

Деррига 10-ча классе г1алг1ай литература лаьрх1а 102 сахьат да. 2 сахьт резерва да. Кхоллама балхаш- 7 сахьат. Болх бу Дахкильгов И. редакцех долча учебниках. Методически кулгал Каортыева А. А.

Литература 1омадеш урокех увттаду декхараш да:

- къаман патриоташ хилар, литературни персонажаш масала увттабар. Хозадар а ийрчадар а къоастаде дешархой 1омабар.**
- саг хилара керттера лерх1амаш; Даьхе езаш, 1аламцара безам дег чу болаш, денал,эхь – эздел,г1улакх леладеш т1ехье кхеяр.**
- къахьегамцара безам совбаккхар, лерх1ама, тешаме хилар кертте лоаттадар.**
- доаг1ача дош ала, мета хозалах пайда эца хар.**

Дешархошта ха дезар:

- йоазонхой вахара а кхоллама никъ бовзар.**
- турпалхой сурт- сибат къоастадар, произведене белгалонаш,сюжет,композиции йовзар.- йоазонхой кхоллама стилистически белгалонаш йовзар.**
- поэтичечски произведене йиза анализ е хар.**
- шаьра дешар а дийшачун анализ яр а.**

Г1алг1ай литература программас новкъостал ду хьехархочоа берашта г1алг1ай йоазонхоша кхелла говзама йоазоний чулоацам а, тема а, идея а къоастаде а, х1аьта цар шоай произведенешта бувцаш болча ценаца, хозача, говзамеча меттах пайда эца а.

Г1алг1ай литература хьехаш вола хьехархо декхарийла ва литература новкъосталца берашта г1алг1ай метта хозал, говзал, к1оаргал, цун ганз йовзийта, уж кхетамца, эхь-эзделца кхебе, дикачун-вочун къоастам бе ховргдолаш.

Дешархошта ха деза г1алг1ай литература хьахилара наькъаш. Укхаза царна хайтача бакъахьа да, вай г1алг1ай литература хьахилара г1улакх малаг1ча торонца эттад, эггара хьалхара г1алг1ай йоазув 1923 шера Мальсагов Кураза Зоврбика кхелла хилар, из латински ларда т1а хинналга. Эггара хьалха г1алг1ай меттала кепатеха йоазув 1923 шера «Сердало» яхача газета т1а кепатеха хилар.

Цхьабакъда, шоай йоазув хиннадеце а, багахбувцам б1аьхий хиннаб г1алг1ай къаман, тайп-тайпара жанраш чу а йоаг1аш: къаьнара иллеш, фаьлгаш, к1оанолгаш, ховли-довзалеш, легендаш, шира оаламаш, ишта кхы д1ахо а.

Г1алг1ай литература никъ 1923 шерагара денз таханарча денга кхаччалца чоалхане болаш хьабенаб. Массехк хана доакъоох бекъа йиш я из.

Хьалхара ха – 1920-г1а шераш – говзаме йоазонаш хьахила доладенна ха я, х1аьта 1930-г1а шераш – г1алг1ай литература дег1ая йолаенна ха я.

Программа юкъе йоаг1а произведенеш берий ханага хьежжа я, чулоацам а, керттера уйла а дика кхетадергдолаш, х1аьта х1ара классе багахбувцамах пайда эц.

5-9 классашка дешархой кхетамца кхевара духьа, ужэьаца, эздедаца, хозанена лоарх1амца кхевара духьа дола говзаме йоазонаш 1омаду. Цу классашка 1омаеш йола материал чоалхане яц, ший чулоацамга хьежжа, х1аьта идейни кхетам балара г1улакх лертт1а да цун.

Х1ара классашка чуйоаг1аш йола материал хронологически хьисапе луш я, дешархой литература исторех а литературеи вахари в1аши дувзаденна хиларах а кхетаргболаш. Цул совг1а, мехка истори а дикаг1а йовзаргья царна.

5-8 классашка говзамеча йоазонашца цхьана литературни теорех кхетам лу. Дешархоша керттера кхетаде дезаш дар да литература говзаме кхоллам хилар, цун мотт поэтически хилар. Литература теори дикаг1а кхетаергья дешархоша, говзамеча произведенешца цхьатарра 1омайойя.

Х1ара классе литература чулоацамга а дешархой кхетамга а, цар дег1адара боарамга а хьежжа, тайп-тайпара хьехара наькъаш леладе деза : хоза къоастадеш текст ешар, суртех, телевиденех, компютерах пайда эцар. Цул совг1а, дешархошка шоашка болх байта беза йоазонхоех а цар говзамеча йоазонех лаьца кхы а дукхаг1а хоамаш лохаш.

5-8 классашка теркам бе беза хоза кьоастадеш, кхетадеш шаъра дешара говзал лакхаяккхара. Из программой декхар кхоачашданза даргдац, урокаш т1а а дешаш, ц1аг1арча дешара т1ахьожамца кулгал а деш. Дешара техника тоаеш болх бе беза массане цхъана дешаш, юкъ-юкъера хоржаш дешаш, оттадаъча хаттара текстаца жоп луш, ишт. кх. д1.

Лакхерча классашкара дешархой кертерча дакъе кхетам болаш кийчбе беза ешаш йола произведенеш шоай ло1аме яшха, анализ е, керттера ма1ан а, уйла а гучадоахаш, цар мах бе.

9-11 классашка йоазонхочун вахара а кхоллама а никъ, цо айяъ пробдемаш тохкаш, хьехархочун урока керттера форма лекци хила йиш я. Иштта теоретически проблемаш е йоккха темаш 1омаеш, т1еххъара 1омадаър ч1оаг1дара урок еш, 1омадаър юха дагадохийташ лекцеца болх д1абахъа мегаргба.

Лакхерча классашка программа юкъе йоаг1а йоккхий эпически произведенеш. Уж дешархошка хьалххе а ешийта еза. Класе дешархошта произведени тахка а, цун чулоацамах а, турпалех а шоашта хетар ала ха деза.

Къаъста теркам т1абахийта беза дешархоша шоай ло1аме беча балха, произведене доакъош, текста юкъера белгалтъяха моттигаш тохкаш, план оттаеш, турпалий оамалех шоашта хетар оалаш, 1алама сурташ дийшачул т1ехъаг1а уж каьхата т1а дахка хьожаш.

Балха х1ара тайпа, 1омаеча произведенеца айхха бувзам болаш, цун чулоацамга хьежжа хила деза. Хьехархо хадданза болх бе декхарийла ва дешархой багах ду къамаъл шаърде, х1ана аьлча, из йоазонца беш болча балха лард я

№	Ха	Урока тема	Ц1аг1ара болх	Инд. болх	сахъат	ха
1		Г1алг1ай багахбувцам. «Дарза кьонгаш», «Сий»	О. 6-9 чулоацам ха	Багахбувцама жанраш	1	
2		«Оршамар Аьрш», «Кьозаша ви1ий во1и Германчи»	О. 17-2 чулоацам ха		1	
3		Г1алг1ай шира дувцараш: «Г1алг1ай шахъар хьахиларах», «Кхаькхалахой»	О. 21-22	Боккхача нахага хьа а бувцийташ, д1язбе г1алг1ай багахбувцам	1	
4		Литература - деша говзал .	1омае стих	К. № 1 "Драматурги", К. № 2 йола карточка "Г1алг1ай поэзи", к № 3 - "Проза ".	1	
5		Г1алг1ай лит-ра хьахилар,дег1адар.	Лекции ха	Вайнаьха багахбувцам д1аязбарахи тахкарахи хоам бе	1	
6-7		Базоркин Б.А."Лоамарой текъа ахар".	Чулоацам ха	"Лоамарой текъа ахар" хоам бе	2	
8		Муталиев Хъаж-Бийкара вахари кхоллами.	Сенах а мишта а яздаьд Муталиев Хь-Б?"йоазон болх	"Беков Д.Т.-дукхача ц1ихезача г1алг1ай йоа-зонхой хьехархо "	1	
9-10		Муталиев Шовхала Хъаж-Бийкара поэзен а проза а керттера темаш.	."К1аьнк", "Ши к1аьнк"1омае	:"Муталиев Шовхала Хъаж-Бийкара кхлолламе Сийлахь-Даьхен т1ема хетаяь тематика"сочинени	2	
11		"Аратекхаб б1ехал ".	."Аратекхаб б1ехал" дагахь 1омае	.1" Кулгаши б1аргаши "," Нажи хьарг1еи " яха стихотворенеш шаьра,къоастаеш еша. 2.Дешархоcho хоам бу "Бирса ди"яхача поэмах.	1	

12		«Ваьча юрта».	1омае стих	."Кунтий пхъа" - чулоацам ц1аг1а беша	1	
13		Яндиев Х.Дж.Поэтах дола дош.	Биографии ха.	Езаенна цхъа стих. дагахь 1омае. .Индивидуальни болх. (Поэта Даьхенна хетадаь муг1араш .)	1	
14		«Наьна лоамаш декадаьр». Яндиев Дж. Даьхенна хетадаь муг1араш	.Даьхенна хетаяь цхъа стих. дагахь 1омае.	. Индивидуальни болх. Даьхен 1алама хозне Яндиев Джамалда кхоллама юкье ".	1	
15		Даьхен 1алам дувцаш йола стихаш.	1алама хетаяь цхъа стих. дагахь 1омае.	К №1 Яндиев Дж."Тирк" яхеи М.Ю. Лермонтова "Терек" яхеи стих. в1аши нийсье. 3. Карточка № 2."Со т1ехъашкахъа юхахъажача". Карточка № 2. "Къаьнара зама ювца стихаш".	1	
16		"Са дай ц1ийца лийча зама" - д1аяхача къаьнарча заманна хетаяь стихаш	1"Дагадоаг1а сонa"- къоастаеш,шаьра еша.	1.Белгалъяха поэтически кечалаш. 2. " Да вала , т1ом , хъа ! " (Яндиев Х.Дж. т1ема хетаяь стихаш) - хоам бе .	1	

17-18		" Да вала, т1ом, хъа !" - турпала-патриотически лирика.	Т1ема хетаяъча темах цхъа стих. дагахъа 1омае.	К.Симонова "Жди меня", Дж.Яндиев "Теша"1омае в1аши йиста	2	
19		Поэта т1ехъара произведенеш.Поэтически говзал.	цхъа стих. дагахъа 1омае.	а) Карточка № 1. "Хъо деттале,са дог" б) Карточка № 2. "Философски уйлаш". в) Карточка № 3. "Безама лирика "	1	
20-21		Сочинени Яндие Дж. вахарахи кхолламахи.			2	
22		Ший къаманца вахар дийза (Озиев И.С. вахари кхоллами).	лекци 2. Даъхенна хетаяъ стихаш еша	.Хоам бе укх темах : "Даъхен сийле "(	1	
23		Даъхенна хетаяъ поэзи.	"Даъхенцара безам" - 1омае	"Декъа эздел".1омае	1	
24		"Къонали къоанали","Тоатоли саги","Декъа эздел".	царех цха стих. д. \ 1.	Озиев С. вахааи кхолламаи хетаяъ сайре кийчъеш массане а дакъа лаца.	1	
25		Озиев И.С. вахари кхоллами.			1	
26-27		Осмиев С.Хъ."Керда вахар хестадаър".	."Сайх дола дош"	а)"Даъхенна хетадаъ муг1араш" б) Осмиев Сосе Хъамзата поэзе тематика"	2	

28-29		«Хьона да са илли,Даъхе».Осмиев Хь. Даъхенна хетадаъ муг1араш	"1алама хетадаъ муг1араш "	1) "Вошал,барт-цхьоаг1о Осмиев С.Хь. кхолламе ". 2. "Шуга лув со,наъна лоамаш" анализ	2	
30		«Наъна мотт», стихотворени.	дагахьа 1омае стих. , соч. кийчо е.	Стихотворене анализ е	1	
31-32		«Золдусхан», дувцар	О. 101-114 чулоацам ха		1	
33		«Хьехархо», дувцар	О. 114-120 чулоацам ха	Товсаре сурт-сибат дилла	1	
34-35		Сочинени Осмиев Хь. вахараи кхолламаи хетая.	биографи ха.	"Советски сага ло1ам " яхача дувцарий сборниках хоам бе.	2	
36		Зязиков Б. Вахари кхоллами	Лекци 1омае	Дешархой хоамаш	1	
37		Зязиков Б. граж-ки т1емах дола йоазонаш."Оалмаза Кхоази".	О. 121-132 чулоацам ха	Кхоллама болх." Г1алг1ай халкъа денал " (Зязиков Б. очеркаш т1а) Г1алг1айче лаъттача граж-ки т1емах исторе урокашка 1омадаър кердадакхар	1	
38-39		Сийрдача новкъа .	О. 132-158 чулоацам ха	Маликатеи Мурадеи сурт-сибат	2	
40-41		Республика ц1ераг1а .	Кертерча турпалхой Г1уши-Хьажеи Османеи сурташ дашха.		2	
42-43		Сочинени Зязиков Б. вахараи кхолламаи хетаяъ.	Биографи ха		2	
44		Хамхоев Э.А. вахари кхоллами.	Поэта биографи ха.	2.дешархочоа хоам бе беза укх темах:"Хамхоев Ахьмада поэзен тематика"	1	

				3."Лорса Лида" деша ха.		
45		Хамхоев А.безама лирика .	Даьхенна хетаяь цхьа стих. дагахьа 1омае.	Хоам кийчбе укх темах:"Даьхенна хетадаь муг1араш".	1	
46		Хамхоев Э.А. Даьхенна хетадаь муг1араш.	1омае стих	Цу темах йола стихаш шаьра,къоастаеш еша.	1	
47- 48		Даьхен Сийлахь-Боккхача т1ема хетаяь стихаш.	1омае стих	Нанна,кхалнаха хетаяь стихаш еша тайп- тайпарча поэтий.	1	
49		Хамхоев А.кхалнаха,нанна хетадаь стихаш.	"Баркал ях аз шоана,кхалнах"- дагахьа 1омае.	Къахьегамах йола стихаш тахка,езаеннар шаьра еша 1омале.	1	
50- 51		Хамхоев А. къахьегам хестабеш йола стихаш.	Кхоллам тахка		1	
52- 53		Хамхоев Э. А. кхоллама хетаяь сочинени	Биографи ха		2	
54		Ц1ихеза йоазонхо:драматург,публицист. (Ведзжев А.А.вахари кхоллами).	Ведзижев А.А. проза тематически циклаш.	Массане а йоазон болх кийчбу.	1	
55		Ведзижев А.А. проза (обзор).	" Лоа ц1увзар когашта к1ал" - дувцар деша.	"Берашта лаьрх1а дола йоазонаш".	1	
56		«Лоа ц1увзар когашта к1ал», дувцар.	1аббас сурт-сибат дулаш йоазон болх бе.	1. "Ираз дола саг"- дувцара чулоацам ха. 2Хоам бе укх темах:"Ведзижев Ахьмада поэзи".	1	

57-58		Ведзижев А. Циск Поацо		"Хъаша дегар воаца фусам-да" чулоацам ха. Хоам кийчбе укх темах: "Безама лирика".	2	
59		Доттаг1чун васкет			1	
60-61		Безама лирика .	Ведзижев А. кхоллама хетаяь сочинени язъе кийчо е.		1	
62-63		Сочинени Ведзижев А. кхоллама хетаяь.	Биографи ха		2	
64-65		Боков А."Готта коана1араш"	деша,юхахъадувца, О. 225-245.		2	
66		Готта коана1араш.	романа чулоацам ха.	Хоам бе укх темах: "Хашагульгов М.М.биографи. ".	1	
67-68		Хашагульгов М.М. "Лира денош"..	деша,юхахъадувца О. 308 - 322.	:"Халкъа сийле кхайкаяьр"(Чахкиев Катитонах лаьца).	2	
69-70		Чахкиев О.К. вахари кхоллами .	Даьхенах йола цхъа стих	"Чахкиев Капитона Даьхенна хетадаь муг1араш".	2	
71		Чахкиев К. кхоллама юкъе Даьхенна хетадаь муг1араш.	Поэт" яха стих. шаьра,къоастаеш 1омае	"Пушкин" яха стих. дагахъа 1омае,цун идейни чулоацам белгалбаккха.	1	
72-73		Поэтий а поэзе а декхараш дувцаш йола произведенеш."Поэт".	"Къаьна Гини","Сув","Г1айре дош"	№1. "Аьла-Мовсар",№2"Модж-Мовсар".	2	
74		Чахкиев К. сатирически стих-еш.	Чахкиев О.К.	Чахкиев С."Дошо	1	

			кхолламахетаяъча викторийна кийчо е.	б1оаг1ий" - деша,чулоацам ха.		
75- 76		Чакхиев С."Дошо б1оаг1ий".	чулоацам ха, сочиненена кийчо е.	Боккхача нахага дувцийта цу ханах лаъца	2	
77- 78		Сочинени.	Албаков Дж. биографи ха		2	
79		Дахкильгов И. вахари кхоллами.	Дахкильгов И. биограф ха	Дувцар деша	1	
80		«Шутар», дувцар	Дувцар деша, 1-2 даъкъа чулоацам ха		1	
81		«Шутар», дувцар	Дувцара 3-4 даъкъа чулоацам ха	" Г1алг1айчен фауна лорae еза ."	1	
82		«Доттаг1ал тассар», дувцар	Дувцар деша, чулоацам юхахъабувца		1	
83		Арчаков М.Т. Вахари кхоллами. «Са юртарa къоаной», стих.	Лекци 1омае, стих. шаъра еша, чулоацам ха	Инд. болх «Фу хов шоана цу стих. т1а бувцача исторически турпалех лаъца»	1	
84		« Яхар хъо ши б1арг хъожабаъ», стих.	Стих. дагахъа 1омае		1	
85		«Къаънарча салтечо дагара дувц», стих.	Стих. шаъра еша	Стихотворене анализ е	1	
86		« Хам бе ноаной», стих.	Стих. дагахъа 1омае		1	
87		Албаков Дж. вахари кхоллами.	« Г1алг1айче,хъо еза сона" - дагахъа 1омае.	:"Албаков Дж. поэзен керттера тематика ".	1	
88		Албаков Дж. Даъхенна хетадаъ муг1араш. «Г1алг1айче,хъо еза сона»,	Даъхенна хетаяъ цхъа стихотворени д \ 1, стих. дагахъа	1Хоам бе укх темах :"Албаков Джабраила г1алг1ай кхалсага,нанна	1	

			1омае	хетадаь муг1араш". 2. стихаш шаьра еша.		
89		Албаков Дж. кхалнаха,нанна хетадаь муг1араш.	Безама лирика."Воаг1аргва со"- д. \ 1.	: "Хьалхара безам", "Дог хьада", "Маца", "Т1ех ма ювла". Анализ е	1	
90-91		Безаман лирика .	" Воаг1аргва со " - дагахьа 1омае	Кроссворд	2	
92		Албаков Дж. кхоллама хетаяь т1еххьара урок.	Албаков Дж. вахарахи кхолламахи соч. язье кийчо е.		1	
93-94		Сочинени.			2	
95-96		Литературно-ашарий сайре "Безама ц1ераца вага ва кийча ".	Торшхоев И. цхьа стихотворени дагахьа 1омае.	Торшхоев Исма1алий Ибрах1има биографи".	2	
97		Торшхоев И.И. биографи."Дешархочунга".	биографи ха,стих. - шаьра еша,тахка.	Стих 1омае	1	
98		Ц1и йоацача салтечун алама хьалхашка.	дагахьа 1омае стих. О. 237 -238.		1	
99		Даьймехкага.	дагахьа 1омае стих. О. 326-327.	Кицаш д1аязде	1	
100-102		Чудерзора урок.	1 стих. дагахьа 1омаде (шоашта дезаденнар)		3	